

לב הלימוד

תמצית וביאור של הלימוד, הלכות אבל
מבית הרמב"ם היומי.

הלכות אבל

פרק ח'

גם לגבי קריעת הבגד, כמו דינים אחרים שכבר הזכרנו, ישנו הבדל בין שאר קרוביו של אדם שמתו לבין אביו ואמו שמתו, לדוגמה: הקריעה על שאר קרובים היא רק בבגד העליון ורק טפת, ואילו על אביו ואמו צריך לקרוע את כל הבגדים שעליו, וקורע עד שמגלה את ליבו.

גם לגבי זמן הקריעה יש הבדל: על שאר קרובים אם לא קרע ביום הראשון קורע במשך השבעה, ואילו על אביו ואמו אם לא קרע במשך השבעה קורע במשך השלושים.

נקודה להרחבה:

בהלכה ח פוסק הרמב"ם שמי שהיה לו חולה בתוך ביתו ונתעלף וסבור שמת וקרע ואחר כך מת, אם בתוך כדי דבור מת אינו חוזר וקורע, ואם לאחר כדי דבור מת חוזר וקורע וקרע אחר. דין זה מהווה קושיה לחלק מן ההסברים שמעלים הראשונים לדין "תוך כדי דיבור" - הר"ן מסביר שתוך כדי דיבור אדם עדיין לא גמר בדעתו ולכן יכול לתקן את דיבורו, אולם כאן הדין כלל לא קשור לאמירה, אלא רואים ש"תוך כדי דיבור" הוא ממש יחידת זמן אחת.

פרק ט'

כדרך שקורע אדם על אביו ועל אמו כך חייב לקרוע על רבו שלמדו תורה, ועל הנשיא ועל אב בית דין, ועל רוב הצבור שנהרג, ועל ברכת (קללת) השם, ועל ספר תורה שנשרף, ועל ערי יהודה ועל ירושלים, ועל המקדש. וכן חייב לקרוע אם הוא נכח בשעת יציאת נשמה של המת (אף שאינו קרוב).

נקודה להרחבה:

דין קריעה על חורבן המקדש מוזכר גם בהלכות תעניות פרק ה, ושם מבואר שחייב בקריעה רק אם לא ראה את המקום במשך שלושים יום. הפוסקים דנו כיצד לנהוג הלכה למעשה בזמן הזה.

פרק י'

שבת עולה למניין שבעה ושלושים, אך אין נוהגים בה דיני אבלות אלא בדברים שבצנעא. מי שקבר את מתו פחות משבעה ימים סמוך לחג, החג מבטל את דיני השבעה. אם קבר את מתו יותר משבעה ימים אך פחות משלושים, החג מבטל את דיני השלושים.

מי שקבר את מתו בתוך הרגל לא חלה עליו אבלות כלל, אלא לאחר הרגל מתחיל למנות שבעה, אולם את השלושים מונה מיום הקבורה.

פרק י"א

אע"פ שאין דיני אבלות נוהגים בחול המועד, אם מת קרובו של אדם במועד קורע עליו. וכן עושים סועדת הבראה בחול המועד. שבעת ימי המשתה של חתן נחשבים לו כחול המועד ואם מת לו מת אינו נוהג אבלות אלא לאחר שבעת הימים. ואפילו אם עוד לא התחתן, אלא שהכין כל צרכי הסעודה, ואם ידחה את החתונה לא יהיה מי שיטרח עבורו - עורך את החתונה ודוחה את האבלות לאחר שבעת ימי המשתה.

אין מספידים את המת בחול המועד, בחנוכה, בפורים או בראשי חדשים.

תמצית וביאור של הלימוד, הלכות אבל מבית הרמב"ם היומי.

נקודה להרחבה:

ברמב"ם מבואר שכאשר יש הפסד מקדימים את שבעת ימי המשתה לשבעת ימי אבלות. ויש לשאול שהרי לדעת הרמב"ם אבלות ביום הראשון היא מן התורה, וכיצד עקרו אותה חכמים? הראשונים מסבירים שכיוון שנשא את אשתו קודם הקבורה, ממילא חל עליו דין רגל, ורגל דוחה את האבלות (חכמים רק התירו לו לשאת קודם הקבורה). אעפ"כ, אסור בדברים שבצנעא, למעט בעילה ראשונה (כדי שיהיה ייחוד הראוי לביאה הנצרך לנישואין).

פרק י"ב

חכמים הרבו בחשיבותו של ההספד, עד כדי שכופים את היורשים להספיד את המת, אך אם ביקש המת שלא יספידוהו - אין מספידים (בניגוד לקבורה, שקוברים גם בניגוד לדעתו).
מת שפינו אותו ממקום למקום, אם עדיין שדרתו קיימת - מספידים אותו, ואומרים עליו ברכת אבלים ותנחומי אבלים.

פרק י"ג

סדר ניחום האבלים לאחר הקבורה הוא בצורת עמידה בשורה, כאשר האבלים עומדין לשמאל המנחמין וכל המנחמין באין אצל האבלים אחד אחד, ואומרים להן תנחמו מן השמים. לאחר מכן מתנחם האבל בביתו. אדם שאין לו קרובים שיתאבלו עליו, באים עשרה בני אדם כשרין ויושבין במקומו כל שבעת ימי האבילות, חכמים למדונו ששלושה ימים יש לבכות על המת, שבעה ימים להספיד, ושלושים יום לתספורת. אל לו לאדם לצער עצמו יותר ממנהגו של עולם. מאידך, מי שאינו מתאבל כמו שציוו חכמים, הרי זה אכזרי, אלא יפחד וידאג ויפשפש במעשיו ויחזור בתשובה.

פרק י"ד

מצות עשה מדרבנן לבקר חולים, לנחם אבלים, להוציא את המת, להכניס את הכלה, ללוות אורחים, להתעסק בכל צרכי הקבורה, וכן לשמח את החתן והכלה. אף על פי שכל מצות אלו מדרבנן הרי הן בכלל ואהבת לרעך כמוך. יש לבקר את החולה בזמנים בהם הביקור יועיל לחולה, ולא כאשר חוליו קשה מדי. ניחום אבלים קודם לביקור חולים. בית הקברות, וכן המת עצמו והתכריכין שלו אסורים בהנאה.

נקודות להרחבה:

1. חלק מן המצוות מדרבנן שמנה הרמב"ם בתחילת הפרק, מונה בעל הלכות גדולות כמצוות מן התורה. הרמב"ם בספר המצוות בשורש הראשון תוקף את בה"ג על מניינו זה, והרמב"ן בהשגות מגן עליו.
2. בהלכה טז מופיע שאין קוברים מת על גבי מת. הלכה זאת נידונה בפוסקי זמננו בהקשר של קבורה רוויה - האם מותר לקבור מתים בקומות, מחמת מחסור במקומות קבורה.